

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/324918845>

Feminist Biyoetik

Article · October 2016

CITATIONS

0

READS

344

1 author:

Nuket Örnek Büken

Hacettepe University

100 PUBLICATIONS 228 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

medical education [View project](#)

history of medicine [View project](#)

Feminist Biyoetik

Nüket Örnek Büken

HÜTF Tıp Tarihi ve Etiği Anabilim Dalı

Feminist Bioethics

Summary

In order to be "feminist," an approach to bioethics must emphasize the role gender plays in the realm of healthcare. How does one's femaleness or maleness, one's femininity or masculinity, shape the way one thinks about and behaves within the worlds of medicine and science? And, of equal significance, how does one's gender affect one's power, prestige, status and personal value within systems and structures such as the hospital, managed care organization, hospice, physician's office, medical society and research institution? In an attempt to answer these questions, feminist men and women have developed a variety of ethical approaches, most of which fall under one of two headings: care-focused or power-focused.

Keywords

Feminist, bioethics, healthcare

"Feminizm Herkes İçindir" kitabıyla Bell Hooks gerçekten de Feminizmi herkes açısından anlaşılabilir kılan bir dil ve üslup kullanmıştır. Feminizmi eğer gereğince davranırsak her birimizin hayatını değiştirecek olan sihirli bir değnek gibi tanımladığında, insan kendi hayatında neleri değiştirebileceğini, potansiyelini sorgulamaya başlıyor ve kitaba daha bir sarılıyor. Bell Hooks'un söylediği gibi "feminist politika baskıyı sona erdirmeyi, olduğumuz gibi, barış ve adalet içinde yaşamamızı" hedefliyorsa, gerçekten de herkes için olmalıydı.

Hooks kitabında apaçık ifade eder: "...erkek ya da kadın, hepimiz doğduğumuz andan itibaren cinsiyetçi düşünce ve eylemi kabul etmek üzere sosyalleştirildik. Bunun bir sonucu

olarak, kadınlar da en az erkekler kadar cinsiyetçi olabilirler. Bu, erkek egemenliğini meşrulaştırmaz ve haklılaştırmaz, fakat feminist düşünürlerin, hareketin basitçe erkek karşıtlığından ibaret olduğunu varsaymaları naif ve yanlış olur anlamına gelir. Kurumsallaşmış cinsiyetçiliği adlandırmanın diğer bir yolu olan ataerkiyi sona erdirmek için kafalarımızı ve yüreklerimizi değiştirmedikçe, cinsiyetçi düşünceyi kovup yerine feminist düşünce ve eylemi getirmedikçe, cinsiyetçiliği devam ettirdiğimizi fark etmemiz gerekir."

Evet kadın ve erkekler biyopsikolojik olarak birbirine benzemese ve hatta her zaman eşit olmasa bile, kimsenin kimseye hükmetmediği, ilişkilerimizi şekillendiren yaşam felsefesinin müştereklik esası üzerine inşa edildiği bir dünyada yaşamak Hooks'un ifade ettiği biçimiyle kendimiz olabildiğimiz bir dünyada, bir barış ve olanaklar dünyasında yaşamak gerçekten harika olmaz mı?. Ancak elbette feminist devrim bunu tek başına yapamaz; ırkçılığı, sınıfsal elitizmi, emperyalizmi de sona erdirmemiz gerekir. Fakat feminizm, kendini gerçekleştirmiş kadın ve erkekler olarak özlenen toplumu yaratabilmemizi mümkün kılacak, özgürlük ve adalet hayallerimizi gerçekleştirebileceğimiz hepimizin "eşit yaratıldığı" gerçeğini yaşayabileceğimiz bir toplumda birlikte yaşayabilmemizi sağlayabilecek potansiyeli kendinde taşıyor demek ki...

Seksenli yıllarda, feminist felsefeyi izleyerek gelişen feminist etik, o güne kadar yalnızca erkekleri göz önünde bulundura gelmiş olan ve kadınları küçümseyen geleneksel etiğe yönelttiği yoğun bir eleştirinin ardından ortaya çıktı ve bu yeni etik, bütün etik anlayışların, akım ve kuramların karşısında yerini aldı. Gelgelelim ahlak felsefecisi kadınların görevi, tek yanlı bir erkek etiğine karşı aynen onun gibi tek yanlı, kadını odadığına koymuş bir etik anlayışın cinse özgü bir etiğin propagandasını yapmak değildir; kadınların etik düşüncelerinin yöneldiği ağırlıklı noktaları, "modernin ahlak felsefesi" tartışması içine çekmek ve önyargıları argümanlar düzleminde yıkmaya çalışarak, bir yandan kadını ahlaki nesne olarak gören geleneksel yanlıgıları gidermek, öte yandan da, erkek egemen etik ilkeler arasındaki hiyerarşik anlayışı düzeltmek olmalıdır.

Geleneksel etikte kadın imajının erkek egemen bakışla çarpıtılması, çoğu büyük filozofun erkeklerin her bakımdan kadınlardan daha üstün olduğu görüşüyle ilintilendirilebilir. Bu yaklaşımla hem fiziksel hem de zihinsel yetenekleri yönünden kadınlar erkeklerin gerisindedir. Davranışlarının merkezine aklı koymuş olan erkek, bir akıl varlığı olarak rasyonel ilkeler yardımıyla dünyadaki her ilişkiye el atar, rasyonelliği dünyaya egemen kılar, bilim ve teknik sayesinde Bacon'un "bilgi iktidardır" özdeyişi doğrultusunda var olan üzerinde güç ve iktidarın egemenliğini elde etmeye çalışır.

Buna karşılık kadın tepeden tırnağa duygu varlığıdır ve erkeğe göre çok az sahip olduğu anlak-güçlerini, zayıf aklını, bedensel-maddi ihtiyaçların giderilmesi doğrultusunda yoğunlaştırır. Doğal donanımı yüzünden hakiki insan olma basamaklarını tırmanabilecek durumda değildir. Dolayısıyla da insan olarak benimsenmek istiyorsa, erkek aklının diktelerine boyun eğmeyi bilmelidir.

Ama iş kadınların pratik yeteneklerine gelince, evin çekilip çevrilmesi, çocukların yetiştirilmesi konusunda kadınların adeta biçilmiş kaftan olduklarını düşünen ahlak

filozofları, kadınlara kuramsal dinler erdemlilik ve ahlakilik b sabırları ve dindarlıkları ile de edilmesi, kimsenin kafasını kar her şeyin önünde gelen erkeği dir bunlar. Çünkü erkek kadın bağı olmakla kalmamakta, ka cinsin meşru hakimi olma hal me yeteneğinden yoksun kad erkeğe terk etmelidir, kadın bu bırakılır. "Erkeğin mutluluğun istiyor'dur (Nietzsche, Böyle Bu

Avrupa felsefesine kadın pe bilgisini yönlendiren ilgi ve çıka görürüz. Diğer taraftan yaşadığı mantıki yasalarla yapılaşmış bir somut yaşam dünyasının çok re run birliği içine zorla yerleştirme

Somut, ampirik-maddi olan ve somut olanın dünyasında yo tir. Bu yıkımlar doğal yaşama a takınulan düşmanca tavra kada

İşte bu noktada geleceğin k Kadınlar, kendilerine düşen top somut, özel, tek olanla uğraşm aklın yolları kadınlara kapalı t bu genel adına değil, özel (tek) rimelidirler. Kadınlar özelle ge ilintili hale getirebilirlerse, bug münde yol alınabilir.

Sadece insanlığın sürüp gitn . Bu bir yaşam kalitesi sunacak pısına dayanarak, yargı güçlerin Erkekler sadece genel olanı öne atfetmeyi öğrenmeli, özeli, teki k

Kadınlara özgü bir etik anlay için, bazı soruların açıklığa kav • Erkekler ile kadınlar arasınd in egemenliğini ve kadınlar metik farklılıklar var mıdır?

filozofları, kadınlara kuramsal alanda atfettiklerinden çok fazla yetenek atfederler. Kadınlar erdemlilik ve ahlakilik bakımından her türlü övgüye layık görülmele kalmayıp, sabırları ve dindarlıkları ile de takdir edilirler. Kadınların bu ahlaki niteliklerinin kabul edilmesi, kimsenin kafasını karıştırmaz, çünkü dikkat edilirse kendi çıkar ve iyilikleri her şeyin önünde gelen erkeğin otoritesi karşısında bir itaat anlamına gelen özelliklerdir bunlar. Çünkü erkek kadından daha güçlü bir bedene ve akla, yani zihinsel güçlere bağlı olmakla kalmamakta, kadından daha kuvvetli bir iradesi olduğu için, bu zayıf cinsin meşru hakimi olma hakkını da elinde tutmaktadır. Özerk ve bağımsız olabilmek yeteneğinden yoksun kadın, etik, pratik, siyasal özgürlüklerle inşa edilmiş alanı erkeğe terk etmelidir, kadın bu kendi oluşturmadığı normlara boyun eğmek zorunda bırakılır. "Erkeğin mutluluğunun adı "istiyorum" dur. Kadının mutluluğu ise o (erkek) istiyor" dur (Nietzsche, Böyle Buyudru Zerdüş, İhtiyar ve genç kadınlar üzerine).

Avrupa felsefesine kadın perspektifinden şöyle bir geri dönüp baktığımızda, erkeğin bilgisini yönlendiren ilgi ve çıkarların "genel olanı, genel adına" yansıtmayı amaçladığını görürüz. Diğer taraftan yaşadığımız ampirik dünya, salt zihinsel bir kurgunun ürünü olan mantıki yasalarla yapılaşmış bir dünya karşısında, gittikçe daha da değersizleştirilmiş ve somut yaşam dünyasının çok renkliliği ve çeşitliliği, onu sistemin yani soyut ve genel olanın birliği içine zorla yerleştirmeye çalışan genelleştirme ilkesine boyun eğmiştir.

Somut, ampirik-maddi olan her şeyi bastırıp egemenliği altına alan logosun, bu özel ve somut olanın dünyasında yol açtığı yıkımlar artık göz ardı edilemez bir hale gelmiştir. Bu yıkımlar doğal yaşama alanının yok edilmesinden tutun da, insan doğasına karşı takınılan düşmanca tavra kadar uzanır.

İşte bu noktada geleceğin kadın ahlak filozoflarına önemli görevler düşmektedir. Kadınlar, kendilerine düşen toplumsal rolden ötürü oldum olası genel olan ile değil de somut, özel, tek olanla uğraşmak durumunda kaldıklarından ve logos denilen genel aklın yolları kadınlara kapalı tutulduğundan, erkeklerin kendilerine sunduğu genel'i bu genel adına değil, özel (tek) adına düşünebilmeli ve bunu eylemleriyle gerçekleştirmelidirler. Kadınlar özelle geneli gerek kuramsal gerekse pratik düzlemde birbiriyle ilintili hale getirebilirlerse, bugün bizi köşeye sıkıştırmış olan pek çok konunun çözümünde yol alınabilir.

Sadece insanlığın sürüp gitmesini sağlamakla yetinmeyip, gelecekteki kuşaklara da asgari bir yaşam kalitesi sunacaksa, kadınların ve erkeklerin ortak rasyoelliklerinin yapısına dayanarak, yargı güçlerini çok daha etkin biçimde harekete geçirmeleri önemlidir. Erkekler sadece genel olanı önemsemekten vazgeçip, o somut ve özel olana da önem atfetmeyi öğrenmeli, özeli, teki kendi adına takdir edip değerlendirmeyi bilmelidir.

Kadınlara özgü bir etik anlayışı çerçevesinde mevcut erkek önyargılarını ayıklamak için, bazı soruların açıklığa kavuşması gerekmektedir;

- Erkekler ile kadınlar arasında (örneğin saldırganlık potansiyeli açısından) erkeklerin egemenliğini ve kadınların geri düzlemde kalmalarını ahlaken haklı kılacak genetik farklılıklar var mıdır?

- Doğa (insanın biyolojik ve genetik donanımı) davranışa ne gibi etkiler yapar? Kadın ve erkeği cinsine özgü davranışlar yapmaya zorlayan, doğuştan davranış kalıpları mevcut mudur?
- Toplumsal rollerin belirleyiciliklerine ne ölçüde ağırlık tanımak gerekir? Ataerkil yapılar sadece kadınların değil erkeklerin de at oynatma sahalarını nereye kadar daraltmaktadır?
- Erkeklerin, kognitif düzlemde bilgi olarak tereddütsüz kabul ettikleri, kadının kendileriyle eşit ve eşit haklar sahibi olduğu düşüncesine, duygusal düzlemde gösterdikleri tepkiyi nasıl açıklayabilir, bunu nasıl ortadan kaldırabiliriz?

Son zamanlarda feminist tarafın psikolojik, sosyolojik, etnolojik, hukuksal, tıbbi açılardan olduğu kadar bilim tarihi, edebiyat ve felsefi açılardan da tartışmaya açtığı bu genel soruların dar anlamda ahlak felsefesi sorularıyla da tamamlanması gerekmektedir:

- Bilgi edinme süreci nasıl yol alır? Bu süreçte duyumlarla algılama, anlık, akıl, akıl yürütme biçimindeki bilgi edinme yetileri, hangi rolleri üstlenir? Hangi rasyonellik ölçütleri objektif geçerli olma durumundadır?
- Logosentrizm dediğimiz akıl-merkezci görüş, nereden kaynaklanmaktadır? Meşruluğunu neye borçludur?
- Bundan böyle tahakküm ve boyunduruk altına alma modellerine göre düzenlenmemiş, adalet anlayışını dürüstlük ile eşanlamlı kılan bir kişilik geliştirmeye elverişli "alternatif ahlaki özerklik" nasıl elde edilebilir?
- İnsan olmanın anlamını hem kadın olarak hem de erkek olarak eşit ölçülerde tanımlayan ve bu anlamı zedelemeyen bir "cinsler üstü kimlik" kavrayışı nasıl oluşturulabilir?

Feminist bir etik konusunda ilk inisiyatif gösteren, ilk çalışmalara öncülük yapan kişi 1940'larda yazdığı "İkinci Cins" kitabıyla Simone De Beauvoir olmuştur. Daha sonra 80'li yıllarda Amerika'da Carol Gilligan ve Fransa'da Luce Irigaray kadın ahlakı konusunda yaptıkları çalışmalarla konunun özüne ilişkin saptamalarda bulunmuşlar ve feminist ahlak yaklaşımındaki temel tartışmaları başlatmışlardır.

Beauvoir'ın İkinci Cins kitabı daha sonra ortalığı ayağa kaldıran sloganı içermektedir; **Kadın doğulmaz kadın olunur...** Ona göre dişi kimliği doğada temellenmiş bir şey olmayıp, tarihsel süreç içerisinde öğrenilmiş ve statü olarak belirlenmiştir. Oldum olası "öteki" olarak belirlenmiştir; özerk özne olarak mutlak olanı, öz olanı temsil eden erkeğin tam karşısında duran, onun zıddı olan kadın, erkek için sadece nesnedir.

Carol Gilligan "Öteki Ses"(1982) adlı kitabında, geleneksel ahlaka içkin o androsentrik (erkek merkezci) anlayışa şiddetle karşı çıkar; dişiyi erkek karşısında dezavantajlı duruma sürükleyen etmenlerin, ne biyolojik ne de genetik özellikli olmadığını belirtirken, genç erkeklerin ve kızların gelişme süreçlerinin değişik ve farklı değerlendirilmesinin, kadının erkek karşısında ondan daha geride olduğu anlayışıyla sonuçlandırıldığını ileri sürer. Gilligan özellikle gelişim psikologu Lawrence Kohlberg'in görüşlerine eleştirel bir değerlendirme ile karşı çıkar.

Feminist etiğin başlıca konularından biri kadın ve erkeğin ahlaki gelişim süreçlerinin analizidir. Bu konuda literatürde Gilligan-Kohlberg tartışması olarak geçen ve kadınlarla erkeklerin ahlaksal gelişimlerinin farklı olup olmadığı üzerine yürütülen tartışma, oldukça öğretici olmuştur. Gelişim psikologu olan Lawrence Kohlberg, ampirik gözlemleri sonucunda ahlaki bilincin gelişimde 6 temel basamak olduğunu ve en üst basamağın evrensel bir adaleti temsil eden özerk vicdanın basamağı olduğunu söyler. Post-konvansiyonel ahlak dediği, geleneksel ahlaktan sonra ulaşılan bu basamak, ancak çok az kişinin (elbette erkekler arasından) ulaşabildiği bir düzeyi temsil eder.

Kadınlar ise geleneksel ahlakın 3. Basamağından öteye zaten tırmanamazlar, bu basamakta da altın kural ilkesiyle ilintilenmiş bir etik, toplumsal statüye endeksli rollerin etiği, kişinin bütün eylem ve davranışlarını belirlemektedir. Geleneksel ahlakın 3. Dönemi, Bağlılık/Kişiler Arası Uyum/Bizlik şeklinde özetlenebilir ve karşılıklı kişiler arası beklentiler davranışlara yön verir. Birey kendisini diğer insanların yerine koyarak onların beklentilerine uygun davranır. Kurallara uyma ve iyi insan olmak "Altın Kural"dır. İyi bir vatandaş askere gitmeli ve vergi ödemelidir. İyi olmak, kurallara uymak, başkalarıyla ilgilenmek, dürüst ve güvenilir olmak söz konusudur. Birey; kendisinden beklenen roller/davranışları gerçekleştirdiği takdirde "İyi" olacağını düşünür. Birey "İyi anne", "İyi baba", "İyi çocuk" olma özelliklerine uymalıdır. Başkalarının görüşü ve toplumsal/sosyal kabulü önemlidir. Başkalarına karşı düşünceli davranarak aynı şeyi onlardan da bekler. Çevresinden onay almak ve takdir edilmek ister. En temel güdü "grup tarafından kabul edilmek"tir.

Gilligan ise, Kohlberg'in yalnızca erkeklerin gelişimini incelediğini belirtmekte ve bu tek yanlı yaklaşımı genelleştirerek kadınları da kapsar biçimde dile getirmesini eleştirmektedir. Gilligan (In a Different Voice, 1982), etik ile ilgili araştırmasında, vakaların etik açısından değerlendirilmesinde kadın ve erkek farklılığını ortaya koyar. Bu çalışmada;

- Genç kız ve kadınların ahlaki sorunlarının çözümünde olaya (vakaya) yönelik bakmaya eğilimli oldukları, erkeklerin ise vakanın biricikliğine bakmaksızın bazı genellemelere dayanarak yaklaşımda bulundukları,
- Erkeklerin ahlak anlayışını adalet, başarı ve eşitlik olarak tanımladıkları, kadınların ise bakım temelli bir yaklaşım çerçevesinde zarardan korunmaya yönelik bir tanımlamaya eğilimli oldukları görülmektedir.

Gilligan kitabında kadın ve erkeklerin yargılarında dikkatini çeken farklılığı ortaya koyabilmek için Çehov'un Vişne Bahçesi oyunundan bir bölüm seçer. Kapitalist bir girişimci olan Lopahin (sonradan görme bir köylü-girişimcidir), kar getirecek bir yazlık site yapmak için vişne bahçesini yok etmek istemektedir. Bahçenin sahibi Madam Ranevskaya bunu reddeder (kendisi tükenmekte olan aristokratların sonuncusudur) çünkü bahçeye bağlıdır ve Lopahin'in insan kaderinin doğayı geliştirmek olduğu yolundaki emperyalist felsefesini kabul etmez. Gilligan, bu bölümü erkek ve kadınların ahlaki düşüncülerinin farklılığı tezini ortaya koymak için kullanır.

Gerçekte, Gilligan'ın yönetimindeki pek çok çalışma, kadınların ahlaki düşüncülerinin "rekabet halindeki haklar değil çatışan sorumlulukların" farkında olduklarını gösterdiğine işaret eder. Böyle bir algılama formel ve soyut olmak yerine bağlamsal ve hikayeci bir düşünme tarzını getirir. Gilligan, kadınların "sorumluluk ahlaki" algısını, erkeklerin "bağlantılar yerine ayrılığı vurgulayan" ve "birincil olarak ilişkiyi almak yerine bireye önem veren" hak algısının karşısına koyar. Gilligan bir kadının tipik tepkisini çözümlerken, kadının "ahlakın ve hayatın korunmasını, bağlantıların korunması şartına" bağlı gördüğünü ifade eder.

Kadın ve erkeklerin ahlaki sorunlara yaklaşımlarındaki farklılık aslında hayatın erken bir döneminde belirginleşmektedir. Gilligan, Jane Lever ve Jean Piaget'in erken çocukluk oyunlarında kızların soyut kurallar koyma eğilimlerinin daha az olduğunu ve içlerinden geldiği gibi oynayıp konuşmakta daha yetenekli olduklarını gösteren çalışmalardan da alıntılar yapar. Kızlar, gerçekliğin sızmalarına karşı daha hoşgörülü, oyundaki beklenmedik durumlara karşı daha uzlaşmacı, yeniliklere daha açık ve soyut kurallar ile daha az ilgilidirler. Kurallar üzerinde çekişmektense oyunu bitirmeyi tercih ederler. Kızlar münakaşaları çözmek için kurallar dizgesini ince ince oluşturmak yerine, ilişkilerin devamı için oyunun sürekliliğine boyun eğmeyi tercih ederler. Kadınların yaklaşımı "bakım" kavramından temellenmektedir ve kadınlar bu yaklaşımdan yola çıkarak vakalarda zarar vermeyi önlemek amacıyla ayrıntılara odaklanmaktadırlar.

Erkeklerin düşünce biçiminin kökeninde ise adalet kavramı ve genellemelere dayalı bir etik çözümleme ahlaki yargılarında egemen rol oynamaktadır. Bu genellemeci yaklaşım ise ahlaki sorunların çözümünde olayların biricikliğine bakmadığından tüm vakaların farklı niteliklerini göz ardı etmektedir.

Gilligan, Kohlberg'in erkekteki "adillik anlayışı"na karşılık, kadında "bakım anlayışını" ortaya koymuştur ancak bakım anlayışını adillik anlayışının yerine geçmesi üzere kullanmaz. Burada üzerinde durulması gereken nokta, kadınların başkalarını düşünme, onların duygularına ortak olma ve başkalarının sorumluluklarını ve bakımlarını kişisel olarak yüklenme yeteneğinin, rasyonelliğin ve ahlakiliğin (somut ilişkilerde ortaya çıkan ve yine bu ilişkileri hedef alan) bir biçimini temsil ettiğini göstermesidir. Bu biçimin ise erkeklerin kazanmaya çalıştıkları, iradelerini, hak ve adaletin soyut-genel ilkelerine göre oluşturma yeteneğinden ne daha aşağı ne daha az "olgun" ne de daha az değerli olmadığı kesindir. Yani bugüne kadar kadınların zaafı ve yetersizliği olarak anlaşılagelen şey, ahlak alanında onların asıl güçlü yanlarıdır, eylem ve davranışlarda, yargılarında, tıpkı somut yaşama dünyasının ilişkileri gibi, muhatap öteki kişinin de görüş ve düşüncelerini hesaba katma yeteneğidir bu.

Feminist etik ile beraber geleneksel etiğin kadınların ahlaki deneyimlerini dikkate almayan, yerine göre onu değersizleştiren yönleri yeniden düzenlenmiş ve farklı bir anlayış ortaya koyulmuştur. Alison M.Jaggar(1991), geleneksel felsefenin kadınlarla ilgili olduğu düşünülen olumsuz yönlerini beş madde altında toplayarak oldukça kapsamlı olan konuya bütünlük getirmiştir. Buna göre geleneksel etik;

1. Erkeklerin çıkar önüne almaz.
2. Özel alan olarak yaşlılara, hastalara, çocuklara, kadınlar konusuna barış gibi dışarıya odaklanmaz.
3. Genelde kadınlar konusuna odaklanmaz.
4. Bağımsızlık, kişisel başarı gibi dışarıya odaklanmaz.
5. Kültürel olarak kadınlar konusuna odaklanmaz.

Sonuçta feminist etik, bu alanı yeniden düzenlemeye çalışırken, bu alanın oluşmasına neden olanların oluşmasını dışıl olarak kodlaması hem de kadınlar tarafından aşarak, bu alanla Toplumsal cinsiyet adil bir paylaşım

Bu anlamı ile ca olanın yeniden Kadınların felsefi yaklaşımının ses vurgulayan çalış

Feminist etiği miş uzantısı diye biyoetikte kullan kelerin yanı sıra ve ilkeye dönüş

Feminist biyo şımların yerine g leştirmek ve dah len kavramların yansız ve de ahl

Feminist biyo açısıyla yeniden aracılığıyla kadın bulunduğ toplu incelendiğinde, t dın şifa vericileri

1. Erkeklerin çıkarlarının ve haklarının kadınların çıkarları ve haklarıyla çeliştiğini göz önüne almaz.
2. Özel alan olarak adlandırılan ve daha çok kadınların pişirip, temizleyip, çocuklara, yaşlılara, hastalara baktıkları alana ilişkin ahlaki sorunları dışlamıştır.
3. Genelde kadınların ahlaki olarak erkekler gibi gelişemediğini söyler.
4. Bağımsızlık, özerklik, zekâ, akıl, kültür, savaş gibi eril niteliklere öncelik tanır, kadınlar konusunda yine kültürel olarak yüklenen bağımlılık, beden, duygu, doğa, barış gibi dişil niteliklere ağırlık verir.
5. Kültürel olarak eril yolları olan kuralların evrensel olabileceğini savunur.

Sonuçta feminist etik, kadınların ihmal edildiği düşünülen alanlara ve sorunlara el atarken, bu alan ve sorunların yalnızca kadın sorunları sınırlılığında tek yanlı algılanmasına neden olmamalıdır. Önerisi, toplumsal cinsiyetin kadın ve erkeğin etik yaklaşımının oluşmasında da belirleyici olduğu analizinden hareketle, kültürel olarak eril ve dişil olarak kodlanan ve parçalanan değerlerin, hayatın tüm alanlarında, hem erkekler hem de kadınlar tarafından paylaştırılmasıdır. Amaçlanan, özel/kamusal alan ayrımını aşarak, bu alanlar arasında bir ilişki ve yeniden bir iş bölümünün oluşturulabilmesidir. Toplumsal cinsiyete dayalı işbölümünün yeniden paylaştırılabilmesi, dolayısıyla daha adil bir paylaşımın ancak böyle mümkün olabileceğinin gösterilmesidir.

Bu anlamı ile feminist etiğin, geleneksel etiği eleştiren ve genişleten ve kadınca olanın yeniden değerlendirilmesini içeren bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Kadınların felsefe içinde yaptıkları bu çalışmaların biyoetik tartışmalar içinde kadın yaklaşımının sesini duyurmasında önemli katkıları olmuştur. Özellikle bakım etiğini vurgulayan çalışmalar bu açıdan çok önemlidir.

Feminist etiğin tıp içindeki ahlaki değer sorunlarının değerlendirilmesinde farklılaşmış uzantısı diyebileceğimiz feminist biyoetik, etik sorunların çözümünde geleneksel biyoetikte kullanılan dört temel ilke çerçevesinde tartışmanın yetersiz olacağını, bu ilkelerin yanı sıra özellikle tıp uğraşında "bakım" kavramının oldukça önemli bir eyleme ve ilkeye dönüştüğünü öne sürer.

Feminist biyoetiğin de amacı, genel kabul gören ve yaygın olarak kullanılan yaklaşımların yerine geçmek değil, ahlaki davranışı kadın bakış açısının varlığıyla zenginleştirmek ve daha bütünsel bir yaklaşım elde etmektir. Sonuçta kadınlar lehine üretilen kavramların sağlık çalışanlarınca bilinmesi ve göz önünde tutulması daha eşitlikçi, yansız ve de ahlaki olan bir yargıya ulaşmayı sağlayabilecektir.

Feminist biyoetik öte yandan tıp kurumunu ve sağlık hizmetlerini de kadın bakış açısıyla yeniden değerlendirir. Tıbbın kendi içinde var olan cinsiyetçi rol dağılımını, tıp aracılığıyla kadın bedeni üzerindeki cinsiyetçi uygulamaları ve kadınların merkezinde bulunduğu toplum sağlığı konularını çözümler. Örneğin tıp tarihi kadınlar yönünden incelendiğinde, tıp biliminin profesyonel anlamda kurumsallaşmasının temelinde kadın şifa vericilerin meslekten dışlanması yatıyor görülür. Avrupa'da 16. yy.da pat-

lak veren ve "cadı avcılığı" adıyla neredeyse yüzyıl süren, kadın şifa vericilerin tıptan uzaklaştırılması, kadına yönelik hem ayrımcılığın hem de şiddetin tarihteki çarpıcı örneklerindendir. Ülkemiz tarihinde de, bu biçimde şiddetle değil ama yasalar yoluyla, yıllar boyunca şifa verici olmuş kadınlar, uzun bir süre tıp kurumundan dışlanmıştır. 19. yüzyılda gelenekçi hekimlik uygulamalarının yasa dışı sayılmasıyla tıptan uzaklaştırılan kadınlar, ancak 1922'de tıp okulunun kuruluşundan yüzyıl sonra tıp öğrenimi görmeye hak kazanmıştır. Genel olarak 19.yy. eşit haklar mücadelesinin gerçekleştiği atmosfer sayesinde kadınlar tıp alanına yeniden girebilmişlerdir ancak halen tıp hizmetleri içerisinde cinsiyetçi rol dağılımı sürmektedir. Tıptaki işbölümü üzerine yapılan çalışmalar, kadınların düşük statüsü ve düşük ücretli alanlara yönlendirildiklerini, cinsiyetçi bir işbölümünün sürdüğünü göstermektedir. Kadınların, mutlak ve değişmez kılınan "kadın doğası"nın gerektirdiği ikincil rollere hapsedildiğini, bazı uzmanlık dallarına girebilme, yükselebileme ve üst yönetime gelebilme sürecinde cinsel ayrımcılığın yoğun olarak sürdüğünü kanıtlayan araştırmalar vardır. Gerek kadınlar lehine üretilen kavramların sağlık çalışanlarınca bilinmesi ve göz önünde tutulması gerekse kadın sorunları kapsamında kadınlar lehine önlemler alınması sağlıkta hakkaniyetin gerçekleştirilmesidir. Günümüz sağlıkta eşitlik politikaları kadınlara yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılması yanı sıra kadınlar lehine olumlu ayrımcılık prensibini gerektirmektedir.

Kaynaklar

1. Hooks B. "Feminizm Herkes İçindir. Tutkulu Politika.. Bgst yayınları, İstanbul, 2012.
2. Donovan J. Feminist Teori. İletişim Yayınları, İstanbul 2009.
3. Krieger N. Genders, sexes, and health: what are the connections—and why does it matter? *International Journal of Epidemiology* 2003;32:652.
4. Berer M. "Why Reproductive Health and Rights: Because I Am a Woman" *Reproductive Health Matters*, 1997; 5(10), 16-20.
5. Akin A (ed). Toplumsal Cinsiyet ve Sağlık, HÜKSAM, 2003. <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/HuksamYayin.php>.
6. World Health Organization. Women and Health. Geneva 2009 http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/44168/1/9789241563857_eng.pdf.
7. Dresser, Rebecca. 1996. "What Bioethics Can Learn from the Women's Health Movement." In Susan M. Wolf, ed. 1996. *Feminism and Bioethics: Beyond Reproduction*. Oxford: Oxford University Press.
8. Holmes, Helen Bequaert and Laura M. Purdy, eds. 1992. *Feminist Perspectives in Medical Ethics*. Bloomington: Indiana University Press.
9. Tong, Rosemarie. 1997. *Feminist Approaches to Bioethics: Theoretical Reflections and Practical Applications*. Boulder, Colorado: Westview Press.
10. Tong, Rosemarie, Gwen Anderson and Aida Santos, eds. 2000. *Globalizing Feminist Bioethics: Women's Health Concerns Worldwide*. Boulder, Colorado: Westview Press.
11. Wolf, Susan M. ed. 1996. *Feminism and Bioethics: Beyond Reproduction*. Oxford: Oxford University Press.
12. Sherwin, Susan. 1992. *No Longer Patient: Feminist Ethics and Health Care*. Philadelphia: Temple University Press.

Kadın Sağlığı

Sunay Akyıldız
Avukat

Women's Right to

Summary

"Woman" should be seen as a whole. In this context, it is important to draw attention to the and to discrimination in access to health. In this services, birth control, tobacco control, early as we all know the present time, there are a health of women. Part a matter of certified in tion. But in spite of m have been violating co reement; making regu and dignity of all the without discrimination Today, for most of the of the question. No eq and benefiting from h equal chance and opp Such that women crea

Keywords

women's right to heal